

Joh. Frid. Liket.
Halsbr. 1750.

Apfhor A 136

M. C. v. L

zu OO

von Schaffter

29

ae

DE
MERITIS IVRECONSULTORVM IN CIVITATEM
CHRISTIANAM ET LITTERARIAM

PAVCA DISSERIT

SIMVLQVE

VIRO CONSULTISSIMO

HENRICO GVILIELMO
HASPERG

GRADVM DOCTORIS

EX ANIMO GRATVLATVR

IOANNES THEODORVS RVDOLPHVS CELLARIVS

HELMAESTADIENSIS.

LITTERIS DRIMBORNIANIS.

626

VIR PRAENOBILISSIME, CONSVLTISSIME,
FAVOR ET AMICE PAVCIS CARISSIME!

Bina potissimum sunt, quae iis obiici solent, qui summorum imperantium leges, et iura societatum illustrant. Horum alterum religionem, alterum litterarum, quae ab humanitate nomen habent, scientiam concernit. Vtriusque defectus ipsis opprobrio datur. Pietas iuris peritorum uel vulgo adeo suspecta est, ut a longo iam tempore in proverbum (a) abierit; elegantiores uero litteras ab iis negligi potissimum eam ob rationem perualum est multis, quia quamplurimi in scriptis iuridicis occurrunt termini, quos technicos vulgo uocant, et quos frustra in autoribus classicis quaeres, quibus tamen, sicuti nulla scientia, ita et iurisprudencia carere non poterat. Si solummodo minus cultae dictionis aut styli impurius postularentur ICTi, hanc ignominiam aequo tolerarent animo; Attamen cum neglecti ueri Numinis cultus, ac pravae animi conditionis adulescentur a multis, hanc contumeliam ab hominibus amoliendam esse, qui *suum cuique tribuendum* et Deo et hominibus pro prima ac praecipua norma agnoscunt, rei aequitatem postulare arbitror.

Obuiam eundem est iis, qui solos se pios iactitant, ceterosque despiciunt, et qui nihil, nisi quod ipsi faciunt, rectum putant. Delenda est macula, quam nobis inusserunt aequi iustique osores. Quoniam uero argumenta, quibus aduersarii nostri utuntur, mere historica sunt, ac uinius, aut alterius facta supponunt, argumentis quoque ex historiarum monumentis in contrarium depromtis, ea optime dilui, ac refutari posse existimo. Hinc ut ii erubescant, qui talia proferunt, quantum pagellarum angustia permittet, ex fundamentis genuinis historicis euincam, infucata esse, semperque fuisse Iureconsultorum pietatem, indefessumque litteras elegantiores promouendi studium: maxima exstare legis peritorum merita in rempublicam Seruatoris et litterarum: quid quod iurium Doctores praecipuos ab omni aeuo fuisse scientiarum et ueri cultus diuini statores ac restauratores.

Si

(a) Iuristen, böse Christen.

Si propositi scopus permitteret ad ista recurrere tempora, quae tenebris superstitionum adhuc inuoluta, nec dum salutari euangelii luce collustrata erant, nec in istis exempla deforent illustrium iuris peritorum, qui tam religionem, cultumque Deorum, quam elegantes litteras, artesque liberales curae cordique habuerunt. Vt tamen aduersariis nostris innotescat, antiquissimis iam temporibus ICtus et pietate et eruditione spectatissimos haud defuisse, imo gentilium iuris peritos ecclesiam Iesu Christi propugnasse et stabiliuisse, (quod de theologis ethnicis nemo adfirmare audebit) unum alterumque exemplum producam, quae hanc rem abunde eomprobrent.

Primum eorum equidem mihi suppeditat inclutus ille reipublicae romanae Consul, ICtusque summus M. T. Cicero. Quam probus hic uir in superos, quos patrio more colebat, quam fidus in familiam, quam pius denique in ciuitatem, populumque fuerit, ex nunquam intermorituris eius monumentis litterariis, ii, qui rem forsan ignorant, petere possunt. At nonne idem hic TVLLIVS et nostris adhuc temporibus pro elegantioris litteraturae parente habetur, et seris posteris forte habebitur; cuius dictione nonnulli adeo effascinati fuerunt, ut *malle se cum Cicerone loqui, quam Pontificem esse romanum* ingenue professi sint; (a) alique insano ac impio furore rapti maius opprobrium non Ciceronianum, quam non Christianum esse habuerint. (b) Succedat huic ex antiquitate Philosophus ac ICtus percelebris PLINIUS cognomine secundus; qui ab ineunte aetate tanto elegantiorum litterarum amore flagrauit, in iisque profecit, ut iam decimo quarto aetatis anno tragoediam, quae omnium plausu excipiebatur, conscripserit: imo publico iam muneri praefectus apud Senatum romanum conquestus est, quod ab eo impediretur EUPHRATEM Philosophum audire. Quae quantum etiam de insigni et admiranda in humaniores disciplinas propensione testimonium praebent, altera tamen ex parte huius uiri exemplum multo adhuc notatu dignius existit. De pietate quidem eius et cultu Numinum fictitiorum religioso nil in praesenti adinet dicere, sed hoc tantum moneendum: huius uiri quamuis ethnici maxima superesse in ciuitatem christianam merita; postquam enim Consul factus et in Bythiniam mis-

) 2 fus

(a) Fecit id LAZARUS BONAMICVS Italus. Praeterea huc referendi, PERR. BEMBVVS, IAC. SADOLETVS, PAUL. MANVTIVS, CHRISTOPH. LONGOLIVS, MARIVS NIZOLIVS, alique, quos recenset DAN. FRID. IANVS in Diss. de nimio latinitatis studio. Vitemberg. 1720.
 (b) Conf. *cit.* Diss. it. I. F. BUDDAEI *Isagog. histor. theol.* p. 233.

fus fuerat, memorabilem hic loci epistolam: *de Christianis falso accusatis*, ad Imperatorem Traianum scripsit. (a)

Satis hinc elucescere credo, iis, qui inter paganos iura custodiuerunt, nec pietatem, nec eruditionem, quam pulcram uocant, ulla ratione derogari posse. Ne uero angustiores epistolae limites transgredi necessum sit, ex aeuo christiano puriore, par itidem tantum illustrium Ictorum inducam, qui et in re litteraria, et in doctrina christiana maxime inclaruerunt.

Horum alter gente Afer, nomine TERTULLIANVS magno feruore dogmata Seruatoris puriora tam aduersus gentiles, quam eos, qui haeresibus ciuitatem christianam turbarunt, propugnauit. Prioris plura exstant documenta, *apologeticus* scilicet eius, (b) *liber ad scapulam*, (c) et *duo libri ad nationes*, posterius liber eius *de praescriptionibus aduersus haeticos*, quo prauos eiusmodi homines ex fundamentis iuridicis oppugnauit, luculentissime testatur. Quae scripta omnia tot quoque eruditionis suauioris praebent testimonia. Nec hoc loco reticendum mihi uidetur, merita Tertulliani in re litterariam et doctrinam christianam per Ictum recentiore orbi erudito innotuisse. Fuit enim IACOBVS GODOFREDVS magni nominis Ictus, qui ex squalore schedas eius collegit, uindicauit, et ante septuaginta demum et aliquot annos publici iuris fecit.

Alter ex hac classe caussarum apud Romanos egit Patronum MINVTIVS FELIX. Hic quidem mole paruam, at momenti maximum libellum euulgauit, qui disputationem cum pagano quodam *Octauiano* continet. Res eo redit. Vterque pro sua certat religione, tandem uero gentilis conuictus ad castra Christianorum transit. Hic effectus quemadmodum de neruosa probandi ratione MINVTII testatur; ita dictio eius adeo pura, et elegans uisa est multis, ut iuentuti eam pro norma loquendi inferuire posse crediderint. (d)

Sufficiant haec ad demonstrandum, ueritatem doctrinae coelestis et in animis iuris peritorum altas admodum egisse radices, istosque non tantum

(a) Vid. STOLLII *Historie der Gelahrtheit*, p. m. 176. seqq.

(b) Edidit istum *Sigeb. HAVERKAMPIVS*, et amplissimo commentario illustrauit.

(c) Qui a B. HINCKELMANNO germanice uersus, et saepius pro consone recitatus.

(d) Hinc uariae GELLARII editiones multis scholis in usu sunt.

tantum leges humanas, sed et iura Seruatoris diuina maximo feruore propugnasse, regnumque Sospitatoris amplificasse.

Breuitati studiosissimus illa studio praetermitto tempora, quibus barbaries et caligo omnem eruditionem, tam sacram, quam profanam obfuscarunt, et quibus uera pietas et religio nec apud eos inueniebatur, qui uoluntatis diuinae interpretes uideri cupiebant: licet haud difficile foret, ex istis tenebris ICTos in lucem protrahere, qui et eruditione et probitate ipsos Mystas superarunt. Ad salutiferam me potius conuerto periodum, quae et eruditionem, et cultum diuinum ab errore ac sordibus repurgauit. Quis quaeso iis, qui arduum reformationis opus adgressi sunt, facem praetulit, et quis humaniores litteras ceu uerum fundamentum sanae diuinarum litterarum interpretationis in lucem produxit? Nonne fuit ICTus IO. REVCHELINVS, qui ob eruditionis et litteraturae inprimis orientalis notitiam magnam nominis sui famam consequutus est. Quanta huius uiri sint merita in rem christianam ac theologiam puriorem, item in disciplinas elegantiores et praesertim linguam, quae Deo cum hominibus loqui placuit, uarii explicarunt, et encomiis celebrarunt aevi nostri scriptores. (a) Si id unice egisset, ut scripta talmudica Vulcano iam destinata contra aduersarium acerrimum (b) conseruasset, cedro ob hanc rem solam dignus foret; scripta enim ista, licet errorum sint plenissima, insignem tamen sanctoribus litteris erudiendis adfundunt lucem. (c) Quod uero non tantum in amoenioribus disciplinis, sed et sacram doctrinam exponendi studio uersatus fuerit, praeccepta eius homiletica, quae superflunt, abunde docent, quae, licet breuissima sunt, attamen de scientia auctoris sacra, et puriore eius gustu testantur.

Recentiora si considero lustra, tantus se offert piorum et eruditiorum ICTorum numerus, ut, quem primo loco nomen, dubius sane haeream. Quis B. IOBVM LVDOLFVM ignorat, qui uiginti quinque supra uernaculam exoticae exacte calluit linguas, qui tanta studii historici dulcedine captus erat, ut grauissimis negotiis impeditum colle-

) 3 (

(a) Praecipue Vener. Acad. Iul. Senior Dn. Praeposit. von der HARDT uariis in scriptis

(b) Erat hic Io. PFEFFERKORN ex Iudaeo Christianus, qui forte odio aduersus gentem derelictam apud MAXIMIL. I. sollicitauerat, ut omnes Iudaeorum libri, praeter biblica abolerentur. Conf. SLEIDANI stat. rel. et resp. sub Carol. V. Lib. II.

(c) Patet hoc ex Lightfootii et Schoetgenii horis hebraic. et talmudic. in N. T.

gio imperiali historico, quod sub finem Saeculi XVII. erigebatur, se praefici pateretur, quique ob praeclaram eruditionem, candorem et itinera multis S. R. I. Electoribus et Principibus in deliciis fuit. (a) Quem B. HERMANNVS CONRINGIVS noster fugit, qui iurisprudentiae reliquas omnes scientias, diuinas ac humanas felicissimo connubio iunxit. Quid erudita ciuitas, imo et religio illustribus Lipsiae MENCKENIUS debeat, neminem latet. Quantum statorem et religio et elegantior litteratura in IO. BARBEYRACIO iurium in academia Groeningensi Professore colat, nullo nisi in historia eruditorum profusis hospiti ignotum esse potest.

Sed quid aliena et distita iuris consultorum exempla conquiro? quam ob oculos nobis quotidie uersentur Viri, qui sanctiorem doctrinam et litteras suauiores ore, scriptisque fulciunt, atque confirmant. Inter tot alios summorum ICTorum labores, qui huc spectant, praecipue Illustris PRAESIDIS Tui, Patroni per omnem uitam non satis deuenerandi, merita in ciuitatem christianam et litteratorum adeo conspicua sunt, ut omnium fere ex antiquitate ICTorum studia superent. Quanta dexterritate et prudentia fata ecclesiae inquirat, et iura ipsi, eiusque ministris competentia illustret, ex tot monumentis patet, quae et solida et eleganti eruditione refertissima sunt.

His, quae breuissime pro causa nostra adduximus, facile aduersarii nostri conuincuntur, multa imo quam plurima beneficia tam in republicam Seruatoris, quam eruditorum ICTos ab omni tempore contulisse, et adhuc dum conferre. Non caeteroquin nego, ICTum quandoque unum alterumue haereseos ac errorum in fide, imo uita et moribus accusatum esse. Noui *Michaelem* SERVETVM Hispanum studiis iuridicis innutritum ante bina fere saecula ob detestandam in articulo de trinitatis sacro sanctae mysterio haeresin uiuicomburjo adfectum fuisse. (b) Legi querelas ipsius caularum patroni Neapolitani contra alios sui generis homines ante paucos annos motas, quas ob uenustatem non possum non huc transcribere: (c)

Nunc uenio ad quosdam iuuenes, hi ostendere sese
Pulchros et plenos nobilitatis amant.

Hos

(a) Vid. *Christ. IVNKERI* Commentar. de uita *Iohi LVDOLFI*. Lipsi. 1710. 8.

(b) Vid. *Rich. SIMON*. Bibliothecae critique Chapit. 3.

(c) *Exst. Ios. Aur.* de IANUARIO in *Republica ICTorum*. Neapol. 1731. 4. edit. p. 33.

Hos ne tange, caue multo sine honore salutes,
Quodue roges, humili non sine uoce roga.
Picta uelut minio illorum resplendet imago,
Atque uiri formae plus muliebris habent.
Omne locant studium, quo belle incedere possint,
Brachia, crura, pedes, os, caput arte mouent.
Albescit niuco mendax coma puluere sparfa,
Emicat' alterno barba recifa die.
Vestis it ex humeris formas imitata recentes,
Sive o Galle tuas, siue Britanne tuas,
Pileus haud geritur, ni longo aduectus ab orbe,
Et ni forte nouo more reuinctus eat.
Quaeruntur missa a Batanis subtegmina lini,
Gemmato digitos annulus orbe premit.
Et crepida est sua cura, manu quae suta sagaci,
Ne quae pelle super ruga fit ulla uetat.
Machina distinguens animatis motibus horas
Praesto est, ut quotanam lapsa fit hora sciant.
Ne desit naso contriti pulueris usus,
Hunc ex argento capsula parua gerit,
Capsula, quae nimio sit reddita pumice laeuis,
Cui ductum ex omni fit bene parte latus;
Vel testudineo quae fit de cortice facta,
Et nitet argenti desuper aucta notis.
Ah misera, ah quanto pascis te errore, inuentus!
Respuit has ueneres, blanditiasque forum.
Aspice maiorum uestigia, dic, ubi luxus,
Dic, ubi femineus tantus in ore lepor.
Ludimus? anne foro tractamus seria? Nilne
Discrepat a scenis curia, iura iocis? etc.

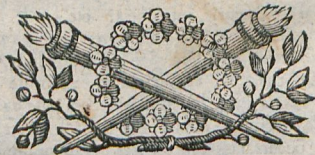
Nimis uero rigorosum hunc esse censorem, aequus rerum arbiter facile
perspicit, Chrysolomo patri Ecclesiae comparandum, qui magno zelo
contra crines haud resectos, et fulcimenta calceorum nimis longa tan-
quam aeternae salutis impedimenta pro concione egit. Nec mirum
ICTum haereticis adcessisse, quum inter ipsos coetus christiani antisites
magno numero occurrant, qui errores perniciosissimos in rebus fidei
propagarunt.

Accipe

Accipe igitur, **VIR** **CONSULTISSIME**, quae pro amicitiae et officii ratione de materia in maius uolumen reseruanda, fugituo calamo deproperari. Multa superfunt, quae hic locum habere possent, si temporis, foliique ratio adponere permitterent. Facile pro **TVO**, quo polles, iudicio auguraberis, quem scopum mihi hac scriptione praefixerim. Ab iis enim annis, quibus **TE** studiis mancipasti, iisque praefertim, quibus iura societatum humanarum tuentur, non tantum eo adnitus es, ut ipsam solum legum scientiam animo complecteris, sed uiam ad hoc sublime studium solidis sternendam fundamentis, elegantioresque litteras praemittendas esse, una cum uerae sapientiae, quam philosophiam uulgo uocant, doctrina, facile intellexisti, nec sufficere credidisti, **ICTum**, sed pium ac sobrium euasisse **ICTum**. Elegisti hinc **TIBI** semper tam in academia Salana, quam nostra alma Iulia eiusmodi **VIros** doctores, qui uerae eruditionis ac probitatis splendore conspicui fuerunt.

Adtigisti metam. Praemium reportas scientiae solidae, ac uirtuti debitum. Gratulor **TIBI** ex animo hos consequutos honores, utque non tantum **TIBI**, sed et ipsi legum doctrinae fausti, ac felices sint, ingenue uoueo. Iter, quod in exteras regiones paras, ut **TIBI** auspiciatum sit. et ut collecto ubique terrarum auctoque solidae eruditionis thesauro saluus ac incolumis tandem ad patrios lares, una cum fratre meo carissimo, quem **TIBI** comitem itineris delegisti, reuertaris exopto. Ego **TE** saltem uotis ac suspiriis pro **TVA** salute ubiuis comitabor. Nec **TE** quandoque, ubi terrarum denique degas, momentum recordationi amicitiae inter nos cultae denegaturum fore spero ac confido. Vale. Daban e museo Helmaestadi ad d. **XVIII Mart.**

A. R. S. c1610ccxlv.

15335
AB 153 258

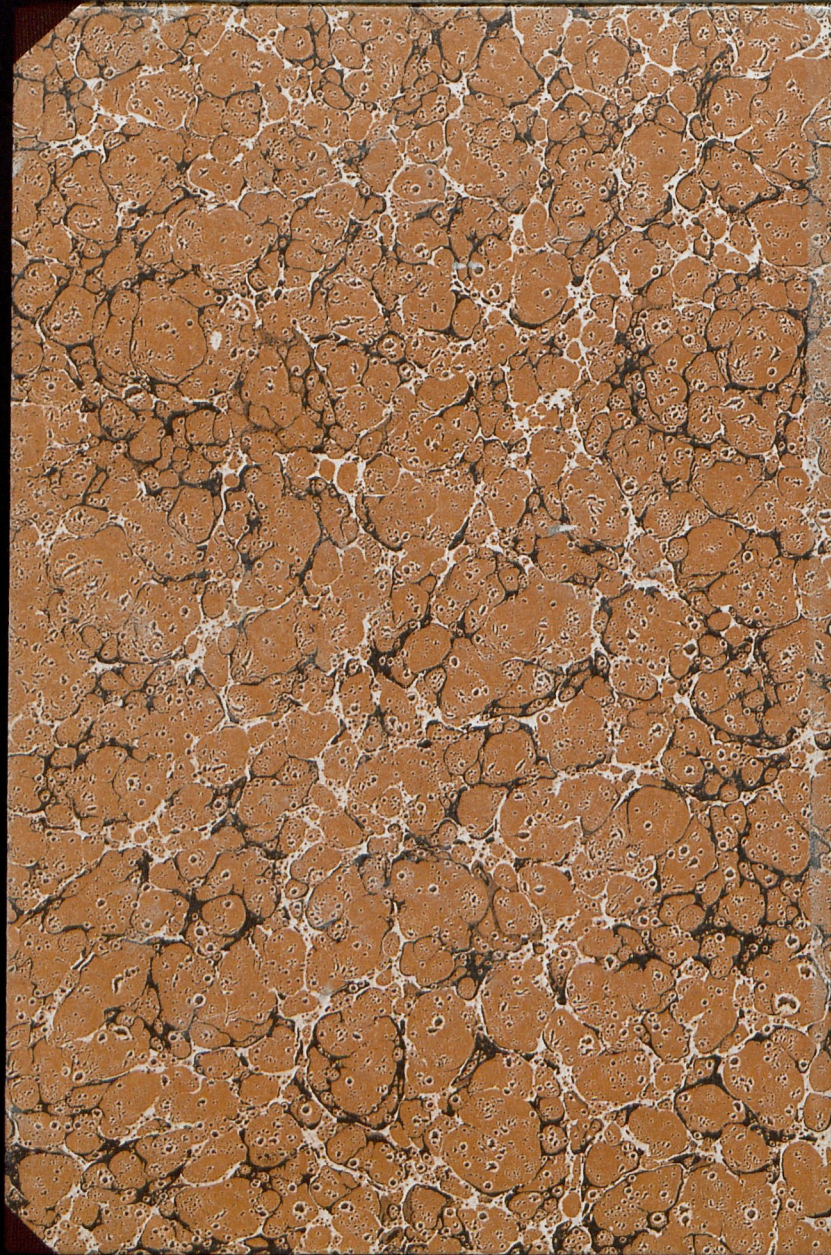
ULB Halle 3
003 137 260

5b.

R

29

ae

DE
MERITIS IVRECONSULTORVM IN CIVITATEM
CHRISTIANAM ET LITTERARIAM
PAUCA DISSERIT
SIMVLQVE
VIRO CONSULTISSIMO
**HENRICO GVILIELMO
HASPERG**
GRADVM DOCTORIS
EX ANIMO GRATVLATVR
IOANNES THEODORVS RVDOLPHVS CELLARIVS
HELMAESTADIENSIS.

LITTERIS DRIMBORNIANIS.

676